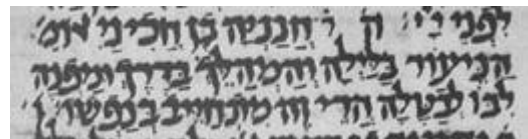

שלום,

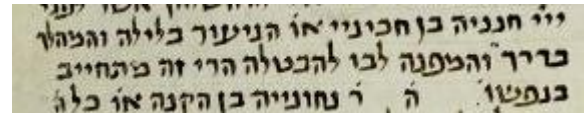
לפני שלושה שבועות, ראינו כי השראת שכינה כרוכה במשנת אבות דווקא בחבורה – דווקא שנים או יותר העוסקים בתורה. השבוע נלמד את המשנה המדברת על הלבד:

משנה מסכת אבות פרק ג משנה ד
רבי חנינא בן חכינאי אומר הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי והמפנה לבו לבטלה הרי זה מתחייב בנפשו:

פסקו את המשנה הקצרה והסבירו כל חלק. השוו את נוסח הדפוס לכתבי היד – הבדלים דקים אך בעלי משמעות – היעזרו במפרשים הבאים בהמשך לעמוד על המשמעויות
1. כתב יד קויפמן

2. כתב יד פרמה

מה הבעיה במעשים/מצבים המתוארים במשנה ומדוע/כיצד הם מחייבים את הנפש?

3. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת אבות פרק ג

[ה] יאמר: הנעור בלילה לבטלה, ומי שיתבודד בנפשו, גם כן לא לתכלית, אלא לבטלה, וכן המפנה לבו מדרכי העולם, לא להשגת אמת, אלא לבטלה.

וראו את הסברו של הרשב"ץ לרמב"ם

מגן אבות לרשב"ץ על אבות פרק ג משנה ד

רבי חנניה בן חכינאי אומר הפירוש: כתב רבינו משה ז"ל, הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי ומחשב לבו בדברי הבאי. ונוסחתו היא להבטלה וכן היא במשניות שלנו, כלומר מבטלו מדברי תורה שהוא פועל יוצא לאחר, כלומר להבטיל לבו מדברי תורה. נראה שדעתו ז"ל לומר כי אינם שלשה דברים, ומפנה לבו לבטלה הוא שב אל הנעור בלילה והמהלך בדרך יחידי

4. פרקי משה שם (ר' משה אלמושנינו, סאלוניקי 1518 – קושטא 1579)

ונסמך לזה מאמר רבי חנינא בן חכינאי, שביאר כל הדרוש כלו, והוא, כי בהיות האדם במקום הראוי להתבודדות, ולכוין אליו ית', ועם כל זה הוא מפנה לבו לדברים בטלים, ולתכליות בלא הועיל, הנה איש כזה מתחייב בנפשו, שהוא ממית את נפשו, ומונע אותה מהשגת השלמות, והוא בלתי חפץ בו בשום צד. והוא אומר הנעור בלילה וכו', ירצה, הנעור בלילה, שהוא זמן נאות אל ההתבודדות, וכן המהלך בדרך יחידי, שאין דבר יטרידהו וימנעהו מהתבודד ומלכוין בענינים האלהיים, ובמעשיו הנפלאים ית' שמו, ועכ"ז הוא מפנה לבו לכתחלה לבטלה, הנה איש כזה מתחייב בנפשו, בלי ספק שהוא ממית נפשו להחיות גופו, והוא מהנחשבים מתים בחייהם, שהם כת הרשעים כנזכר, כי מי שיהיה לבו לשמים, כאשר יהיה לו עת הפנאי, יעיין תמיד במה שהוא עבודתו ית', ומי שלא יעשה זה, הנה זהו אות ומופת לבלתי היותו חפץ בשלמות בשום צד, כמדובר.

5. של"ה מסכת שבועות פרק נר מצוה

(רבי ישעיהו ב"ר אברהם הלוי הורוויץ, פרג 1560- צפת 1630, מחשובי רבני תקופתו. מכונה על שם ראשי התיבות של ספרו 'שני לוחות הברית' המשלב הלכה, מוסר, אמונה קבלה ומנהג) לח. ומצינו שהלילה זמן מוכן לתורה ביותר מביום, לפי שפנוי בו האדם יותר מעסקיו. ועל כן אמרו בפרק שלישי מאבות (משנה ה'): רבי חנינא בן חכינאי אומר, הנעור בלילה, והמהלך בדרך יחידי, והמפנה לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו. רצה לומר, לפי שהם שעות פנויות מעסק וממלאכה, וראויות ללמוד, ומי שאינו עושה כן, מאבד זמנו בידים, ומתחייב בנפשו.

כיצד מתחייבת הנפש?

6. מרכבת המשנה לר"י אלאשקר שם

[ה]. הנה בא להוסיף על דברי רשב"י, שצריך האדם בכל עת שהוא פנוי ומתבודד שיחשוב בד"ת. ולפי שיותר הוא מוכן לאדם להתבודד כשיהיה על מטתו בלילה, או כשהוא הולך בדרך יחידי, כי אין שם מי שיטריד לבו ושכלו, ואם הוא מפנה לבו לבטלה בודאי מתחייב בנפשו, שהוא נמסר ביד המזיקים השולטים בלילה, ומזדווגים עם האדם ההולך בדרך יחידי. ואם הוא גורס בתורה, היא משמרתו מן המזיקים.

ויש מי שגורס והמפנה לבו לבטלה, לפי שהאדם כשהוא מפנה מחשבתו מלחשוב במושכלות, יפנה אל אלהים אחרים אשר הם כחות הגוף, סר ממנו הצלם האלהי והדבקות אשר בינו ובין השי"ת, ואז תסור ממנו ההשגחה. והנה הוא הגורם שתקראנה עליו צרות רבות ורעות. וזה שאמר הכתוב ופנה אל אלהים אחרים (דברים לא, כ), ראה מה אמר אחר כך הלא על כי אין אלהי בקרבי, ואז"ל אל תפנו אל האלילים (ויקרא יט, ד), אל תפנו אל ממשכותיכם. וזה שאמר שויתי ה' לנגדי תמיד (תהלים טז, ח) שהוא שומר אותם מכל פגע רע. וזהו אמרו (שם) כי מימיני בל אמוט. וכמו שאמר ה' צלך על יד ימינך (תהלים קכא, ד). והנה זכר אלו הג' שהיזק יותר מצוי בהם. הנה תמצא שבליילה המזיקים מצויים יותר מביום, ועל כן אמר הנעור בלילה וג"כ הם מצויים בדרכים שאין בהם ישוב, והוא אמרם ז"ל (ירושלמי ברכות ד, ד) כל הדרכים בחזקת סכנה. וגם הוא נמסר ביד חיות רעות, כשהוא בטל מן התורה, לפי שסר ממנו הצלם האלהי. וג"כ המפנה לבו לבטלה, ג"כ יצא משכלו, והוא נמסר ביד המזיקים.

7. תלמוד ירושלמי (ונציה) מסכת שבת פרק ב דף ה טור ב /ה"ה

אמר רבי לוי בשלשה מקומות השטן מצוי לקטרג המהלך בדרך בעצמו והישן בבית אפל לעצמו והמפרש בים הגדול

המהלך בדרך

8. תלמוד בבלי מסכת עירובין דף נד עמוד א

אמר רבי יהושע בן לוי: המהלך בדרך ואין עמו לוייה - יעסוק בתורה, שנאמר גכי לוית חן הם. חש בראשו - יעסוק בתורה, שנאמר כי לוית חן הם לראשך. חש בגרונו - יעסוק בתורה, שנאמר וענקים לגרגתיך. חש במעיו - יעסוק בתורה, שנאמר רפאות תהי לשרך. חש בעצמותיו - יעסוק בתורה, שנאמר ושקוי לעצמותיך. חש בכל גופו - יעסוק בתורה, שנאמר ולכל בשרו מרפא.

ראו את הפסוקים במשלי - במה התורה עוזרת בדרך? ממה היא מגינה?

הבעיה בבטלה

9. תלמוד בבלי מסכת כתובות דף נט עמוד ב

מתני'. ואלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה: טוחנת, ואופה, ומכבסת, מבשלת, ומניקה את בנה, מצעת לו המטה, ועושה בצמר. הכניסה לו שפחה אחת - לא טוחנת ולא אופה ולא מכבסת, שתיים - אין מבשלת ואין מניקה את בנה, שלש - אין מצעת לו המטה ואין עושה בצמר, ארבע - יושבת בקתדרא; רבי אליעזר אומר: אפי' הכניסה לו מאה שפחות - כופה לעשות בצמר, שהבטלה מביאה לידי זימה. רשב"ג אומר: אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה - יוציא ויתן כתובה, שהבטלה מביאה לידי שיעמום.

שם דף סא עמוד ב

רשב"ג אומר וכו'. היינו תנא קמא! איכא בינייהו, דמיטללא בגורייתא קיטנייתא ונדרשיר.

רש"י שם

דמיטללא בגורייתא קיטנייתא ונדרשיר - משחקת בכלבים דקים ושחוק שקורין אישקקי"ש לידי זימה איכא לידי שיעמום ליכא דאין שיעמום אלא ביושב ותוהא ובטל לגמרי.

יחסו של רבי נחמן להתבודדות

10. ליקוטי מוהר"ן תורה נב

(אבות פ"ג) רבי חנינא בן חכניאי אומר, הניעור בלילה, והמהלך בדרך יחיד, ומפנה לבו לבטלה, הרי זה מתחייב בנפשו: אך לזכות לזה להכלל בשרשו, דהיינו לחזור ולהכלל באחדות הש"י, שהוא מחויב המציאות. זה א"א לזכות, כ"א ע"י ביטול. שיבטל עצמו לגמרי, עד שיהי' נכלל באחדותו ית': וא"א לבוא לידי ביטול, כ"א ע"י התבודדות. כי ע"י שמתבודד ומפרש שיחתו בינו לבין קונו, עי"ז הוא זוכה לבטל כל התאוות והמדות רעות, עד שזוכה לבטל כל גשמיותו, ולהכלל בשרשו: אך עיקר ההתבודדות הוא בלילה, בעת שהעולם פנוי מטרדת העוה"ז. כי ביום, ע"י שרודפין העולם אחר העוה"ז, הוא מבטל ומבלבל את האדם מלהתדבק ולהכלל בהש"י. ואפי' אם הוא בעצמו אינו טרוד, אעפ"כ מאחר שהעולם טרודים אז, ורודפים אז אחר הבלי העוה"ז, עי"ז קשה אז לבא לידי ביטול: וגם צריכין שיהי' ההתבודדות במקום מיוחד, דהיינו חוץ מהעיר בדרך יחיד, במקום שאין הולכים שם בני אדם. כי במקום שהולכים שם בני"א ביום, הרודפים אחר העוה"ז, אעפ"י שכעת אינם הולכים שם, הוא מבלבל ג"כ ההתבודדות, ואינו יכול להתבטל ולהכלל בו ית'. ע"כ צריך שילך לבדו בלילה, בדרך יחיד, במקום שאין שם אדם. ושם ילך ויתבודד, ויפנה לבו ודעתו מכל עסקי עוה"ז, ויבטל הכל, עד שיזכה לבחי' ביטול באמת. היינו שבתחילה ירבה בתפילות ושיחות בהתבודדות בלילה בדרך יחיד כנ"ל, עד שיזכה לבטל זה הדבר, דהיינו לבטל מדה ותאוה זאת. ואח"כ ירבה עוד בהתבודדות הנ"ל, עד שיבטל מדה ותאוה אחרת. וכן ינהוג זמן רב בהתבודדות, בזמן הנ"ל, ובמקום הנ"ל, עד שיבטל הכל. ואח"כ עדיין נשאר ממנו איזה דבר וכו', ואח"כ מבטלין ג"ז, עד שלא נשאר ממנו כלום. [פי' כי יכול להיות אחר שביטול כל התאוות ומדות רעות, עדיין נשאר ממנו כלום. דהיינו שעדיין לא ביטל לגמרי הגיאות והגסות, עד שנחשב בעיניו לאיזה דבר. וע"כ צריכין להתגעגע ולהרבות בהתבודדות הנ"ל, עד שלא ישאר ממנו כלום, שיהיה בבחי' מה באמת, עד שיזכה לבחי' ביטול באמת.] ואזי כשזוכה לביטול באמת, ואזי נכלל נפשו בשרשו, דהיינו בו ית', שהוא מחויב המציאות. אזי נכלל כל העולם עם נפשו בשרשו, שהוא מחויב המציאות, כי הכל תלוי בו כנ"ל, ואזי נעשה כל העולם על ידו בבחי' מחויב המציאות כנ"ל:

ועתה תרא' פלאי פלאות, איך כ"ז מבואר עתה בהמשנה הנ"ל באר היטב. וזהו הניעור בלילה כפשוטו, דהיינו שהוא ניעור בלילה, ומתבודד ומפרש שיחתו בינו לבין קונו. והמהלך בדרך יחיד, היינו כנ"ל, שהולך בדרך יחיד דייקא, במקום שאין בני אדם הולכים שם כנ"ל. כי אזי הוא עיקר שלימות ההתבודדות, בלילה, ובדרך יחיד דייקא כנ"ל, כי אז דייקא יכולין לבא לבחי' ביטול כנ"ל. וזהו ומפנה לבו לבטלה, דהיינו שמפנה לבו מכל עסקי העוה"ז. לבטלה, כדי לזכות לבחי' ביטול כנ"ל. ואזי זוכה שיוכלל נפשו במחויב המציאות כנ"ל, ואזי נכללין כל העולמות עם נפשו במחויב המציאות כנ"ל. וזהו הרי זה מתחייב בנפשו, שנכלל כל העולם בבחי' מחויב המציאות עם נפשו. כי ע"י ההתבודדות הנ"ל, זכה לבחי' ביטול, עד שנכלל נפשו בחיוב המציאות, ועי"ז נכלל כל העולם עם נפשו בחיוב המציאות כנ"ל, ונעשה נפשו וכל העול' בבחי' מחויב המציאות כנ"ל, וזהו הרי זה מתחייב בנפשו כנ"ל: (והא לך לשון רבינו ז"ל מהתורה הזאת שכתבה בתכלית הקיצור. וזהו):

המהלך בדרך יחיד, הניעור בלילה וכו': דע שעיקר הביטול, שאדם מבטל ישותו ונעשה אין, ונכלל באחדות הש"י, אין זה אלא ע"י התבודדות. וההתבודדות צריך מקום וזמן מיוחד, שלא יבלבלו אותו המונעים. והזמן הוא בלילה, היינו הניעור בלילה, שאז הכל ישינים. והמקום הוא בדרך יחיד, ולא בדרך הרבים, שלא יפסיקו עוברי דרכים, אלא דייקא בדרך שאין רבים הולכים שם, שם ילך ויתבודד, והיינו והמהלך בדרך יחיד. ואזי יכול לפנות לבו מכל וכל, ויכול לבוא לביטול כל הישות, והיינו והמפנה לבו לבטלה. ואזי כשנתבטל לגמרי, אזי הוא נכלל באחדות הש"י, ואזי הוא בא לבחי' מחויב, כי הקב"ה מחויב המציאות, וכל הדברים הם אפשר המציאות. וכשנתבטל ונכלל באחדותו, אזי הוא יוצא מבחי' אפשר, ונכלל במחויב, וזה בחי' הרי זה מתחייב בנפשו:

3

